

Titel: Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 16

Citation: "Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 16", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]*, Gyldendal, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-4_003-shoot-workid4_003_016.pdf (tilgået 22. juli 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

241

Kritisk Fortegnelse over alle udkomne Skrifter, siden

Trykfrigheden.

Tredie Aargang, 16. Stykke.

No. 107.

Predlgten vor dem Königlich Dänischen Hofe gehalten von H. F. Janson. Kopenhagen u. Leipzig 1773 hos Rothes Arvinger og Proft for 4 Mk. 20 1/2 Ark Med. 8.

Denne Samling, som H. H. Hr. Janson har ladet trykke, indeholder Prækener over udvalde Materier. Tydelighed, foreenet med Korthed, og en mandig Veltalenhed udmærker disse Prækeners Fortrin. Forfatteren er langt ophøyer over vor Roes, og intet mindre end behøver den, da Skriftet ikke fremkalder, men meget meere tiltvinger sig et offentligt Bifald. Vi agre Det

2

242

Ufornødent at gjøre Udtog af disse vel udarbejdede Taler, da enhver, fom selv har havt Nytte af H. Hoyærvædigheds offentlige Undervisning, neppe skal nægte sig selv de Fordeele, de kan sikaske sig ved tit og agtsom at læse saabanne lærerige og opmuntrende Afhandlinger over Religionens vigtigste Sandheder, som disse ere.

No. 108.

Huus - Postill eller en kort Forklaring over Søn-og Helligdags Evangelierne, til almindelig Nytte, tillige med en Forberedelse, hvorudi vises de Evangeliske Texters Harmonie efter de fire Evangelister, et kort Begreb af Jesu Livs og Levnets Historie, Jesu Reiser, Mirakler og Samtaler, samt Beskrivelse over det Jødiske Lands Stæder, deres Mynte, Maal, Vægt og Skikke og et Landkort over Jødeland i Christi Tid. Ved Mag. Hans Mossin, Stifts Provst, og Sogne Præst til Dom Kirken i Bergen. Selges uindbunden for i Rdrl. Bergen 1772 trykt i Forfatterens eget privilegerede Bogtrykkerie. Stor 3 Alfabeter 17 Ark 4to.

Efter Tilsikriften til hendes Kongelige Høyhed Prinsesse Charlotte Amalia og Fortalen følger de Evangeliske Texters Harmonie efter de fi-

3

243 re Evangelister, Oversættelsen forbedret efter Grundtexten og en Sammenligning, i hvilken Evangelisternes Fortællinger sammendrages i et; Historien bliver forsynet med alle sine Omstændigheder og bringes tillige i Sammenhæng: Efter Sammenligningen udbreder Forfatteren sig over Tiden, naar Tildragelserne ere skeedte. Det heele kan læses med Nytte og til Opbyggelse. Meere fortient har H. M. giort sig af Guds Kirke ved at udgive denne korte og til almindelig Brug af alle dem, vi tiende, best indrettede Huus Postill, end ved det forskrækkelig store Værk, Han for nogle Aar siden gav os over Evangelierne, som snarere bør ansees for en Kilde for dem af Præsterne, der lade andre tænke for sig, end for er nemt Hjælpemiddel til Guds Kundskabs Udbredelse iblant Mængden. En Hoved Feil ved dette ellers nyttige Arbeide er denne: at Sproget er ofte for gemeent, uædelt, og upassende til Sandhedernes høye Værd: Lignelserne for pøbelagtige og platte, Foredraget alt for bibelsk, uegentligt og skematisk. f. E. S. 2. tales om en deciciv Bataillie. S. 3. "Krigsdeklarationen gik ud imod Satans Rige. "Billedet er sandfelig nok, naar man forestiller

sig Christus som en Seierherre, der ved sin Død og Lærdom overvinder alle sine Fiender, men Forf. hænger gjerne forlænge i saadanne Billeder, udstrækker

4

244

Hentydningen for vidt, uden at lade de allermindste, jeg vil ikke sige Træk, men Smaating ved Udpynningen paa Skilderiet staae uanvendte tilbage. — Vi vilde ikke bruge det Udtryk: at divertere sig ved andres Synder S. 29. ey heller opgrave en formuddret Lignelse, som i vore slebne Tider Har tabt sin Anstændighed, om den end ti gange kunde beskyttes med Luthers Anseelse. f.E.S.,49" Det er med Mennesket i Verden ligesom med Svin, deres største Fornøjelse er at velte sig i Skarnet. Jo meere Skarn de kan komme udi jo hellere vil de, og saaledes er Synden ligesom det Element, i hvilket Mennesket vil leve, og saadanne mange

Svin maa Gud desverre føde i

Veden., Hvor gemeen hvor smudsig er ikke denne Tanke! S. 202 siger Forf. at Ofringerne i det G. Testamente afbildede den Mord og Brand, der her skeede overalt i Verden formedelst Synden blant Mennesker, den Helvedts Tid, der laae og ulmede i det menneskelige Hierte og foraarsagede de skrækkelige Ulykker og Elendigheder over den gandske Verden o. s. v. Dette ere vi vante til at taale i en Præken! Endnu engang forelsker Forf. sig i dette Udtryk S 203. førend han vil give det slip. Fra det ene ubeqvemme Skilderis gaar han til det andet: Før var intet noget i Verden uden

5

245

Mord og Brand, ifald Mennesket maatte raade sig selv. Nu, efterat at han har raabet Brand, Brand, Gevalt, Gevalt, opsnapper hans rige Indbildnings Kraft andre Billeder, f. E. "Er Verden ved Synden ikke bleven som et Hospital og Sygehuus, hvor enhver maae lægge sig til at døe, en efter en anden? Er Verden ikke ved Synden bleven, som er fattigt Huus, allerhelst naar man betragter Fattigdommen paa Guds Kundskab og gode Gierninger! Er Vre den ikke ved Synden bleven til et Dol-Huus

og Daarekiste — en Røverkule — er Fangehuus — et almindeligt Retterstæd. ,,

Græsseligere Lignelser kunde man ikke finde paa at sammendynge, naar man stod og talte til den meest forvorne Matros. Af dette Udtog kan vi slutte os til Resten: Ikke destomindre bliver dog denne Huuspostill (gid der kunde siges uden Vanære for Nationen) den beste vi har i Modersmaalet, og bør med Taknemlighed modtages, indtil en Mand af en bedre Smag engang forbarmer sig over Guds Kirke ved at skrive en bedre.

No. 109.

Forsvars-Tale for Forordningen af 15 Junii 1771. Angaaende Straffens Eftergivelse i Leyermaale, oplæst og holden i Vestervig- og Ager-Kirker Dom. III. poftrinitat.

6

346

1771 af Jens Philip Winding, Sognepræst for Vestervig og Ager-Menigheder, samt Provst udi Reufs Herred. Trykti Aalborg 1771.

At en Kongelig Forordning trænger til en Forsvars Tale er snart noget fornærmeligt. Dog hvad kan ikke en troskyldig Eenfoldighed finde paa! En Provst i Jylland træder op paa sin Prækestol, læser Forordningen op, forsvarer Regentens Hensigter, sammenligner hans Forskrifter med Guds Lov, Viiser Lovens Indflydelse paa Statens Vel, og med sit Forsvar lader just den Mistanke tilbage i Tilhørernes Hierte, at Forordningen behøver Forsvar, at Regentens Mildhed og Naade i Straffens Eftergivelse ey skulde misbruges til større Frekthed i at synde. I forveien har Prædikanten holdet den pharisæiske Kydskhed i mod den, Guds Bud kræver og bifalder, for at Viise Forskiellen mellem begge. Derpaa følger

den oplæste og holdte Tale i sig selv efter Forordningen. Han Viiser I.) Hvorledes den oplæste Forordnings sande Ord og Meninger bør forstaaes, naar Gud, Kongen, vi selv og vor Næste ey skal fornærmes, see S. 7. (O. s.) Meeningen af hans Forsvar er kortelig denne: 1) At Forældrene til disse uden Ægteskab sammenavlede Børn desbedre kan sørge for Børnenes Opdragelse, forskaanes de fra de hidindtil paa-

7

247 lagte Pengestraffer. "Denne Hensigt falder saa tydelig i Øynene af Regentens egne Ord, at de ikke behøver nogen Tolk. 2.) Viiser H. B. hvor skammelig og skiendig vi fornærme Gud, Kongen, os selv og vor

Næste, om vi vrangelig forventer Forordningen, og derefter søge at fylde vore Lyster i Horerie og Ureenligheds Laster. 3.) Hvad min og enhver Lærers Pligt er ved at høre og see Straffens Eftergivelse for Synden, misbrugt til Horeriets friere Øvelse, i stedet for velbrugt til Horeriets villigere og bedre Afleggelse. "Pligten bliver denne: "at erindre om Synden, tale paa Synden, advare, og straffe for Synden, og, naar saadant ey bliver agtet, da at afskiære saadanne fra Menighedens Samqvem og Kirkens Gode. Dette Forsvar endes med Formaninger til de Geile og Kaade i Kiødet, til de Vindesyge, til de Trælfrygtende, til de haabeløse Haabende, og falske Fortrøstende, til de endnu Staaende. " At Forfatteren har Lov til at lære, opmuntre og forbedre sin Menighed, tilholder hans Embede ham, men hvorvidt han havde Kald til at være Forfatter, maa Han selv best vide, da hans Forsvar indeholder hverdags Sandheder, fremsatte i en fastende Stiiil.

No. 110.

Upartiske Tanker til videre alvorlig Eftertanke, angaaende de Danske Kiøbstæders Tarv og

8

248

Trang, Nærings-Tryk og Opkomst i Almindelighed, indsendt efter offentlig Indbydelse, til det Kongelig Danske Landhuusholdings Selskab. Ved Johan Ludvig Lybecker D. K. M. Bye- og Herreds-Foged, samt Birkedommer. — Et Prisskrift — Kiøbenhavn, 1772. Trykt hos Hofbogtrykker N. Møller. Selges i No. 8 paa Børsen, og hos Gyldendal for 2 Mk. Stor II Ark i Median 8.

Det Kongelige Landhuusholdings Selskab udsatte iblant andre ogsaa en Premie for en Afhandling "Om Aarsagen til de danske Kiøbstæders nærværende sette Tilstand, samt om de beste Hjælpemidler, hvorved deres Opkomst kan befordres.," Dette gav Hr. Byefoged L. Anledning til at forfatte dette Skrift, hvilket vel ikke saaledes fyldestgjorde Selskabets Øyemærke, at det kunde krones, men blev dog tilkiendt en Belønning: Efter en foregaaende Erindring og Indledning kommer Forfatteren I) til Handelen og Kiøbmandskab. Ved den indenlandske taler han meget imod Landprang og Forprang, og ved den udenlandske imod Monopolier og visse Stæders Oplags-Friehed. Derefter foreflaaes adskilligt til Søefartens Forbædring.

Om Handværkstanden same Manufacturer og Fabriker handler den 3 og 4 Afdeling.

9

249

Derpaa betragtes 5) Vertshuns og Kroehold, som er egentlig Kiøbstæd Næring, her forekommer meget om Brændeviinsbrændingen og dens Forpagtning. I de følgende Stykker handles

6) Om Levnets-Midlernes Dyrhed i

Kiøbstæderne. 7) Om deres Avling og Vognmands Kiørsel. 8) Et par Ord om

i hvilken Materie Forf. forbeholder til en særskildt Afhandling. 9) Om Consumtionen

og Accisen. 10) Om Kiøbsted-Gaarde og Huse. 11) Om Ildebrændsel. Og 12) Om offentlige Laune-Huse. Endelig anføres Overdaadighed og Processer som Bi-Aarsager der hielper til at formere Kiøbstædernes Armod. For ar holde over, og iverksette hvad der til Kiøbstædernes Opkomst bliver foranstaltet, udfordrer Hr. L. 1. Ærlige indsigtfulde, aarvaagne og hurtige Magistrats-Personer. 2. Commerce Collegier i Kiøbstæderne. Og 3. Indvaanernes egen Aarvaagenhed og Eenighed til at befordre fælles Fordeel og Opkomst med fælles Kræfter.

Dette er kortelig Indholden af en Afhandling, som vist indeholder meget got, men som og haver sine Mangeler og svage Stæder. Undertiden siger Forf. med mange Ord lidet eller slet intet som f. Er. Naar han S. 12 som en af Hoved-Aarsagerne

10

250

til Kiøbstædernes tiltagende Svekkelse anfører Handels og Nærings Aftagelse, Indskrænkelse Svekkelse og Hinder," da forekommer det os ligesom man vilde sige, at Aarsagen til et Menneskes tiltagende Sygdom er hans Sundheds Aftagelse. — At her ofte forekommer saa: dant, som for er sagt, og sagt meere end eengant af andre, det er noget, som vel ikke kunde, eller burde gandske undgaaes, naar Afhandlingen skulde være fuldstændig, hvilket vi dog ingenlunde tør kalde den; da her savnes mange vigtige Betragtninger, som henhører til denne Materie. Saaledes skulde vi ønsket at see en Undersøgning: om og de nu værende danske Kiøbstæders Opkomst er politice muelig, og hvorvidt deres Velstand kan bestaae med en forbedret Stats-

Oeconomie i henseende til Indskrænkelse af fremmede Vares Brug o. s. v. Ligesaa behøves der at overveie, om ikke mange af de Hindringer, som anføres mod Kiøbstædernes Opkomst, ere af den Beskaffenhed, at deres Hævelse vilde medføre større Uleiligheder paa en anden Kant. Men især fortiente Commerce Forordningen af 4 August. 1772 en nøyagtig Betragtning, da dens Indflydelse paa Kiøbstædernes Handel og deraf følgende Tilstand maae være meget stor.

11

251

No. 111

Afhandling om det vigtigste Saltvands Fiskerie i Danmark, nemlig Sildfiskeriet, om Hindringerne imod sammes Flor, samt om Midlerne til at afhielpse disse. Ved Johan Ludvig Lybecker Bye- Herreds- og Virke-Foged. — Et Priisskrift. Aalborg 1772 trykt udi det Kongel. privilegerede Bogtrykkerie, ved Johan P. Holtzberg. Selges paa sammesteder som den forrige, for 8 Sk. Stor 3 Ark i Median 8.

Denne Afhandling er ligesom den forrige foranlediget ved en af Landhuusholdings Selskabets Priis-Materier, og har ligeledes tilveiebragt Forfatteren en Gratification. Gandske ufofnøden er uden Tvivl deri Møye Forf. i sin Fortale gier sig, for at gotgiøre, at han ikke har skrevet i Tanke at vinde Premie, hvilket han kalder: at skrive af Penge-Begierlighed, og synes at holde for uanstændigt. Skriftet indeholder meget got; men den Fiskenes Classification, som Forf. S. 8 unødvendigen indlader sig i, falder heel maadelig ud. Inddeelingen i " 1) Saltvands Fiske, 2) Ferskvands Fiske og 3) Fiske med Skaller,, har vist nok hverken logik eller naturalistisk Rigtighed. S. 28 og 29 findes en Beskrivelse af Ridder Linne

12

252 over to Slags Garn til at fange Sælhunde, med en Teigning af det ene.

Som et Anhang er tilsøyet: "Et Forslag til Opkomst for det Saltvands Fiskerie som drives uden for Skagen."

Minirkunst. — Erstes Heft. — Theorie der Minen. — Kopenhagen 1773. Gedruckt bey A. F. Stein wohnhaft in der Schiedenstrasse No. 171. Stor 5 1/2 Ark 8.

I 6 Afdelinger, hvor af her leveres den første, agter Forfatteren at afhandle: Minernes Theorie med Anvendelse paa Praxis, Minebygningen, eller den gemene Minerers Arbeide, Minernes Brug ved Festningers Angreb, Contreminer, Globede Compression og dens Brug til at ødelegge Contreminer, og endelig de Contreminer som ikke kan ødelegges ved Globe de Compression. — Forf. giver selv til kiende, at han ikke har Erfaring, og omendskiønt denne Mangel ikke er saa ubetydelig, som han synes at agte den, (thi Erfaring er i praktiske Lidenskaber altid af en uskatteilig Værd) saa vil han dog indlegge sig Fortieneste nok hos sine Læsere, naar han meden Mathematisk Aand betiener sig vel af de bæste Hielpemidler, og leve-

13

253 rer her samlet, hvad de ellers med Møye Fulde sanke af adskillige, til deels udtrykte Verker.

En læseværdig Fortale giver Minererkunstens Historie i Korthed med Efterretninger om de Skrifter, der afhandle denne Materie.

No. 113.

Jesu Naade-Besøgelses høytidelige Modtagelse, betragter i den første Præken, som blev holdt fra den nye opbygte Prækestoel i den Herre Zebaoths Kirke paa den første Advents Søndag over Evangelio Matth. 21, 1-9. Af C. M. Priebst dansk Guarnisons Præst. Kiøbenhavn 1772 trykt hos Thiele. Stor 2 Ark 8. for 6 Sk.

Prækenen begynder med en Bøn, fom er stilet og henpasset paa Prækestolens Indvielse. Indgangen er laant af Ps. 24, 7. "I Porte opløfter eders Overdeele, ja opløftes I Verdens Døre, at Ærens Konge maae komme ind." Denne Indgang gaaer Hr. Priebst igiennem — Ved Porte og Døre forstaar han i almindelighed "alle Indgange til Mennesker, hvorsomhelst de og opholde sig. I særdeleshed alle Indgange til Menneskehierter, det er, alle de Veye, paa hvilke Begreber og Kundskab, uden fra kommer ind i den

14

254

menneskelige Siæl, ja, i sær deres Øyne og Ørne, der ere, som de besynderligste Hiertedøre, igiennem hvilke, baade ont og got, baade det sande, og det falske kan ledes ind enten til at frelse eller til at forderve det ganske Menneske. Alle disse Porte, alle disse Verdens Døre skal aabnes, paa det at Ærens Konge kunde komme ind. „Dette forstaar H. H. om Jesu Komme til Verden. En ganske målelig Forklaring i en Præken,

uagtet vi mindst troe at David her taler om Christi Tilkomst i Kiødet. Benytte vi os af Talebrugens og Sammenhængens Fordeele til at forklare Ordene, saa synes Digteren snarere at besyngte Arkens høytidelige Indførelse i Templet. Forfatteren til denne Sang ønsker at Jerusalems Tempel snart maatte blive opbygget og Arken (see 2 Sam. 6,1.) som Gudregentens Trone faae Sted der, at Ærens Konge, Israels Majestætiske Gud og Konge kunde boe, og paa en besynderlig Maade regiere over sit Folk. Fra Forklaringen skriver han til Anvendelsen af Indgangen, og Overgangen derfra til Hovedlærdommens Afhandling er let og naturlig. Hovedlærdommen er: Jesu Naadebesøgelses høytidelige Modtagelse; deri forestilles. I. Hvori Jesu Naadebesøgelse bestaaer, og hvorledes den vederfares os. II. Hvorledes denne Jesu Naad'ebesøgelse højtidelig skal modtages af os. Saa for-

15

255

elskede som en deel Prædikantere ere i tropiske, uegentlige og billedrige Udtrykke, faa ubeqvemme synes de dog os at være til Mængdens Ur Derviisning der som tiest ikke tænke noget bestemt og rigtigt ved Billedet. Forsøg kuns at spørge dem, hvad Begreb de foreene med saadanne uegentlige Talemaader, de skal ofte finde sig saa forlegne over saadanne Spørgsmaale, at de veed intet at svare paa dem. Og hvad Under, da vi endog har kundet mærke den største Ubeqvemhed hos mange af de Eenfoldiges Lærere til at udtrykke Religionens dyrebare Sandheder med egentlige og forstaaelige Ord: see S. 4, 16, 17. Sproget er reenere og ædlere, end det vi ere vante til, i nogle af de Prækener, som kom ud i Anledning af den 17 Jan. — Tankerne ere hverken pøbelagtige eller gemeene. Nogle faae Vendinger synes at være affskaarne efter det tydske Sprogs Natur. S. 23 — saameget give dem at bestille deres Hierters herskende Begierligheder og Verdens heftige Kierlighed o. s. v. At hans H. H. tiere end brugeligt er hos Religionens Veltalere, bruger det Navn Zebaoth i sin Tiltale til Gud kunde maaskee nogle henregne til Ordspøg f. Ex. S. 3. 21. 30. naar de erindre sig at det er Zebaoths Menighed, Forf. holder denne Præken for. Men saadanne Smaating forringer langt fra ikke Talens sande Værd og Nytte.

16

256 No. 114.

Forsøg til en Beskrivelse over Jarlsbergs Provstie i Agershuus Stift udi Norge ved Jens Møller Provst over bemeldte Provstie. Kiøbenhavn 1772. Trykt og tilkiøbs hos A. F. Stein for 2 Mk. 8 Sk. Stor 20 Ark 4.

Lidet eller intet indeholder dette Skrift, som kunde fortiene det Navn af en Beskrivelft over denne Egn. Det bestaaer for største Delen af Efterretninger om Præsterne saa omstændelige, at man ofte finder Udtoge af deres og deres Families Brudevielser og Liigprækener.

No. 115.

Caroline eller den deilige Bondepige, som blev Dronning, og derefter et Bonde-Qvindmenneske igjen. — Odense 1773, trykt i det Kongel. privilegerede Adresse-Contoirs Bogtrykkerie, og sælges i No. 8. paa Børsen for 4 Sk. Stor 2 Ark 8.

Læseren undres ikke over den mirakuløse Titel; thi den forkynder en Roman; og for en Romanskriver er jo alting mueligt, jo forunderligere, jo bedre. Det, som ellers meget har behaget os ved denne Roman, er dette, at den er ypperlig kort; en Egenskab, som vi ønskede alle dens Lige! —